

Arbejdet fremover

Kirkegårdsinspektør Aage Fich.

Januar-februar-marts.

Det var velgørende at få granpyntningen færdig og nu at have den på afstand. Trods den bedst mulige tilrettelægning er granpyntningen alligevel et enerverende arbejde.

Vi er nu midt i vintertiden med dens *nedsatte arbejdsmuligheder* og derfor det lille mandskab. Begravelsernes uberegnelige antal og tidspunkt nødvendiggør dog opretholdelse af en vis mandskabsstyrke, måske større end det synes påkrævet, og vi må så finde beskæftigelse til de gartnerne og arbejdsmænd, vi har.

Juletulipaner kan holde længe på gravene i tøvejr. Ved indtræffende frost, medens de endnu er friske, stivner de naturligt og vil være pæne, så længe frosten varer. Ved indtræffende, selv kortvarige, tøvejrperioder falder de sammen. Derfor må alle gravsteder, som passes af kirkegården, efterses og alle visne eller rådne blomster fjernes. Mennesker uden kendskab til blomsters holdbarhed vil ofte sætte julebegonier, cyclamen eller andre potteplanter ud. De vil hurtigt blive ødelagt af vejret, hvorimod *buketter* af f. eks. juleroser (helleborus) kan ligge længe.

Vi har nu tid til at foretage en kritisk vurdering af *træbestanden på gravstederne*. Alt for ofte fristes man til at opstamme træer for at skaffe plads eller lys. Det bør betænkes, at et mindre antal veludviklede træer er langt værdifuldere end et større antal forskårne.

Hvis gravene er nummererede med påmalede numre på renholdelses- eller andre *skilte*, bør der hvert år ommales et vist antal, f. eks. $\frac{1}{3}$. Skiltene må tages ind i tøvejr og kan renses og opmales i opvarmet rum i løbet af vinteren.

Det kan meget vel tænkes, at rydning af *hjemfaldne* grave er blevet udskudt til vintertiden. Er der store gravmæler, kan vi bedre overkomme at hugge dem i stykker og fjerne dem nu. Materialeværdien er forbløffende ringe, men en del vil dog efter tilhugning eller kløvning kunne bruges til støttemure, vejbefæstning eller lignende. Gravmæler fra hjemfaldne grave *bør ikke sælges*.

Har vi ikke nået at *grave* færdig eller rense op overalt, må det naturligvis gøres

hurtigst mulig efter jul. I Danmark kan man i almindelighed påregne perioder med optøet jord omkring eller efter nytår. I Norge og det meste af Sverrig kun undtagelsesvis.

Jord- eller kompostbunker harpes, så jorden er parat til brug i foråret.

Træstammer fra fældede træer har så ringe brændeværdi, at det næppe er lønrende at lade mandskabet save og hugge dem op. De bør dog saves på maskinsav, og kløvningen må så betragtes som en nødhjælp til beskæftigelse. Selv om *oparbejdningen* bliver dyr, er det psykologisk rigtigt at foretage den. Et ubeskæftiget mandskabs moral svækkes. Også dette, at intet går til spilde, har en opdragende virkning.

Drivbænkvinduer repareres og males i opvarmede rum, f. eks. i fyrcælderen. Det er også et arbejde, vi helst udfører selv, omend det måske var billigere at lade håndværkere gøre det.

I kirkegårdens *busketter og plantninger* foretages nødvendig beskæring eller udtynding af træbestanden. Også her må vi hellere bevare få, men store og smukke træer frem for mange forskårne. I det hele taget vidner beskærearbejdet på kirkegårdene ofte om for stor iver.

En udtynding af trækronerne er derimod ofte påkrævet for at skaffe lyset adgang og for at formindske vindtrykket på grenmassen.

Selv om »der er ingen ting i verden så stille som sne«, er der vel heller intet så rent og ikke meget så betagende som nyfalden *sne*, men vor betagelse bliver desværre af kort varighed, fordi kravet om adgang til alle gravsteder ikke kan sidde overhørigt af kirkegårdene.

Derfor pløjer eller fejer vi sneen til side på vejene og skovler gangene op. Mindre snemængder kan ved hjælp af større eller mindre traktorer presses ud mod vej- og gangsider. Anderledes alvorligt bliver det, når større snemængder skovles ind over gravstederne. Det er meget utiltalende og bør være den *sidste* udvej.

Gangen i arbejdet må være, at sneen ryddes så hurtigt, at den ikke forinden bliver kørt eller trådt sammen. Traktorer med udskiftelige koste og sneplove er redden. Ofte er det lønnende at påbegynde rydningen allerede, mens sneen daler ned.

I virkeligheden er sneen ikke det store problem længere i det sydlige og mellem-

ste Skandinavien. Før i tiden, da sneen skulle rømmes med heste- eller håndkraft, var det en byrdefuld opgave. På kirkegårde må mindstekravet være, at veje ryddes i 2,5 m bredde og gangene i 0,70 m bredde. Hvor der skal foretages begravelser, må der forud ryddes omfattende.

Hvis *nye gravarealer* ikke er gravet groft i efteråret og/eller dækket med affaldsgran, er der nu fare for dybfrysning, med mindre sneen kommer i tide. Det er tidskrævende at kaste grave i frossen jord, og den meste tid kræves til udhugning af hjørnerne.

Der gives to væsentlige hjælpemidler: Sprængstof og slaghammer.

Plastisk *sprængstof* er overordentligt let at arbejde med. En jernstang lidt tykkere end sprængstofrullerne hamres gennem frostlaget. Sprængstoffet sænkes i tændingsledningerne ned til underkanten af frostlaget, og resten af hullet fyldes op med sand. Tændingen bør ske med strøm fra et el-batteri. Er frostlaget tykt, er det økonomisk at sprænge en halv eller hel rulle i hvert hjørne og derpå 1-2 stk. i midten af graven. Derved begrænses den besværlige udhugning af gravens hjørner.

Det må være en regel, at en mand *ikke* samtidig må have batteri og tændingsledninger i hænderne. Først når alt er klar til sprængningen, og man har forvissat sig om, at der ikke opholder sig uvedkommende personer eller besøgende indenfor ca. 50 m i radius, bør hjælperen med batteriet komme til tændingsledningerne og slutte strømmen.

Det kan lyde omstændeligt, men er det slet ikke. Sprængstof er den store hjælp, men kan skade personer og genstande, hvis der ikke er udvist tilstrækkelig agtpågivenhed.

Desværre er det en menneskelig fejl at vise mindre agtpågivenhed overfor ting, man bliver fortrolig med. Kirkegårdens leder må derfor sikre sig, at påpasseligheden ikke svækkes.

Slaghammeren findes i typer med lufttryk eller el-drift. De el-drevne typer synes

at kræve mindst forberedelse, idet de blot skal tilsluttes lysnettet. Man påmonterer en kort specialspade og kan med den hamre ned gennem frostlaget i de lige linier, som betegner gravens sider. Slaghammeren med spade er konstrueret så stærk, at man kan brække store frostklumper løse med den. Den er et værdifuldt redskab, der også kan benyttes til løsning af jorden i tørre grave sommeren igennem.

Midt eller sidst i marts vil det ofte være lønnende at *dække* stedsegrønne planter på indslagspladserne med affaldsgran. Stedmoder kan det også være nødvendigt at dække, men faren for forrådnelse ved for tæt dækning bør betænkes.

Alle *redskabsskabe* gennemgås kritisk. Defekte redskaber udskiftes eller reparerer, og man bør ikke være for påholden med supplerer. Om redskabers antal, typer og kvalitet henvises til artiklerne »Kirkegårdens redskaber og maskiner« VK, bind 18, nr. 1-2-3-4-5-7.

Hvis vejret tillader det, påbegyndes *granaftagningen* på gravsteder sidst i marts. I 1957 falder påsken midt i april, og det vil være ønskeligt at være færdig forinden, ikke mindst af hensyn til den kommende plantetid.

Man bør være opmærksom på, at mandskabet ikke river knopper af roser eller ødelægger crocus, vintergækker og andre løgvækster, som er vokset gennem graddækket.

Kirkegården renses afdeling for afdeling.

Hermed er i de 4 artikler gennemgangen af årets arbejder afsluttet. Mange arbejder kan udføres på anden måde og under hensyn til lokale forhold måske ofte langt bedre end beskrevet. Det har da heller ikke været opgaven at beskrive ethvert forekommende arbejde for gartnere og gravfæstere, men at angive retningslinier og påpege eet og andet, der måske ellers kunne være glemt. Håber at dette er nået i nogen grad.

✧ ✧ ✧

*Redaktionen ønsker medarbejdere og læsere
et godt og lykkeligt 1957 med tak for alt i det udrundne år.*